

Mūsų kultūros paveldas

Daug prisiminimų apie nykstantį mažą paveldo kaimelį

Vertingas kultūros paveldo objektas yra nykstantis mažas kaimelis Maskoliškis, kuriame randama pėdsakų, kad šioje vietoje, kaip ir gretimuose Desiukiškių (Anykščių r.), Perkalių (Molėtų r.) kaimuose žmonės gyveno dar prieš Kristų.

Maskoliškis nukentėjo nuo švedų, Napoleono, Pirmojo pasaulinio karų metais. Ypač čia didelės kovos vyko tarp laisvės gynėjų, narsių partizanų su sovietiniais okupantais ir vietiniais sribais iš Alantos, Balninkų, Skiemonių, Kurklių garnizonų 1945 m.

Virintos upė išteka iš didelio Virintų ežero (258 ha) ir per Drasėnų, Svobiškio ir kitus kaimus, pro Alantos miestelį vingiuoja Laičių, Šunakojų, Paažuolių (Molėtų r.), Trakinių, Didžiakaimio (Anykščių r.) laukais. Už Klabinių dvaro Kurklių link (Anykščių r.) upės krantai sužemėja ir atsiveria didelis slėnis. Jame nuo senų laikų gyveno žmonės. Manoma, kad Vytauto Didžiojo laikais į šią Virintos upės pakrantę buvo atvežti rusai iš Maskvos ir apgyvendinti. Nuo šio miesto kilo Maskoliškio kaimelio pavadinimas. O, apksritai, lietuviai visus rusus tuomet vadino maskoliais. Panašiais pavadinimais (Maskoliškiai, Maskoliškės ir t. t.) pavadintų vietovių yra Lietuvoje nemažai.

Žmonės neprisimena, kad Maskoliškyje būtų gyvenę rusai. Galbūt jie iš mūsų šalies išvažiavo į savo tėvynę, o jų vietas Maskoliškyje užėmė lietuviai.

1596 m. sąrašuose Maskoliškio kaimo išvis nėra. Vėliau jis skiriamas Alantos valsčiui, paskui Kurklių valsčiui ir vėl Alantos... Dabar Maskoliškio vietovė registruota Kurklių s., Anykščių r. Tačiau paprasta yra Alantos nuo senesnių laikų.

Po Pirmojo pasaulinio karo buvo nedidelis Maskoliškio kaimelis. Kaip ir visur palei Virintos upę stovėjo išsidėsčiusios šalia viena kitos nedidelės, šiaudiniais stogais, mažais langeliais trobelės. Jų buvo apie 10.

Kaimo žemė padalinta rėžiais, kurie tęsėsi nuo

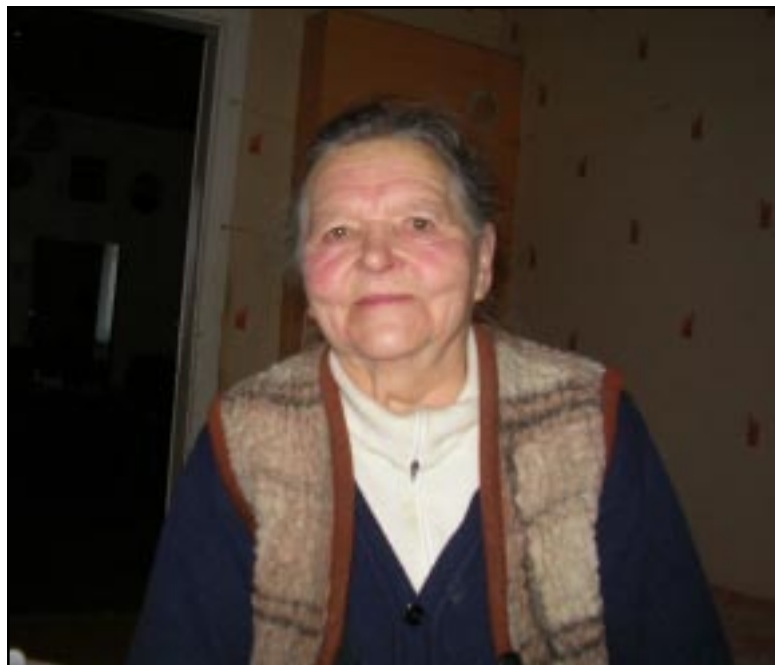
Maskoliškietis Steponas Šulskus (pirmas iš kairės) su buvusiais Libertavos aštuonmetės mokyklos bendrakliais.

upės. Rėžiai siauri, nes kaimė valakininkų nebuvo. Maskoliškio rėžinis kaimas išliko iki sovietinės 1940 m. okupacijos. Taigi buvo gatvinis kaimelis. Žmonės 1939 m. ruošė dokumentus, ieškojo matininko, kad galėtų išsiskirstyti į vienkiemius, bet nespėjo. Okupacija. Karas.

Maskoliškyje žmonių nebėra. Kaimelis tuščias. Virintos pakrantėje stovi dvi trobos. Jose niekas nuolatina negyvena. Viena priklausė Riauboms, kita – Šulskams. Tai ilgiausiai Maskoliškio kaime gyvenę žmonės.

Yra duomenų, kad po 1831 metų ar šiek tiek vėliau slėnyje prie Virintos upės įsikūrė Šulskai. Vėliau jų giminė plėtėsi. 1944 m. Maskoliškio kaimo sąrašuose yra Antano Šulskaus, Petro Riaubos, Prano Šulskaus, Mataušo Juknevičiaus, Jono Šulskaus, Prano Paukščio ir Mataušo Šulskaus (sodybų šeimininkų) pavardės. Prieš karą ir po karo šio nedidelio kaimelio žmonės gyveno ramiai, taikiai. Nebuvo jame jokių kivirčių, barnių. Kaimynai draugiški, vieni kitiems padėdavo.

1945 m. nuošaliame Virintos upės slėnyje susibūrė laisvės kovotojai. Susirinko čia partizanai iš Kurklių, Balninkų, Alantos, Skiemonių valsčių ir rengė-

Ilgametė Maskoliškio gyventoja Vitalija Riaubienė dabar gyvena Utenoje.

si ginti šalies nepriklausomybę. Bet atsirado išdavikas, kuris informavo enkavedistus apie partizanų planus.

Maskoliškio kaimelį apsupo gerai ginkluotos pajėgos. Ginklų, šovinių turėjo ir partizanai. 1945 m. prieš šv. Joną iš ankstauro ryto prie Virintos patraukė sribai iš aplinkinių valsčių ir jiems pagalbon atėję sovietinės armijos kareiviai. Prasidėjo kova, kuri tęsėsi visą dieną.

Partizanai pateko į blogą poziciją. Jie buvo apsupti. Norint trauktis reikėjo bristi per upę. Vos tik partizanai pasirodydavo vandenyje, juos pakirsdavo kulkos. Gyvi nusprendė nepasiduoti. Kovojo narsiai. Žuvo daugiau kaip 30 jaunų

vyrų.

Visgi pavyko prasiveržti. Daug buvo sužeistų. Juos gelbėjo vietos gyventojai.

Vakarop, kai kulkos nustojo švilpti, maskoliškiečiai išlindo iš rūsių, duobių ir kitų slėptuvių. Jie išvydo baisesnį reginį. Naikintojai rankose laikydami ugnies fakes (degančių šiaudų kuokštus) ėjo prie kiekvieno pastato ir juos padeginėjo. Kadangi jie buvo dengti šiaudais, kaimelis degė kaip parakas. Greitai supleškėjo namai, tvartai, klėtys, kluonai, pirtys. Liko tik pelėnų krūvos. Sudegė viskas, žmonės nieko nespėjo išsinešti.

Nušautuosius surinko enkavedistai, išvarė žmones iš Trakėnų, Klabinių ir kitų kaimų, kad žuvusiuosius

nuvežtų į Kurklių miestelį. Užkasė juos Moliakalnio šlaite, kur buvo slepiami ir vėliau nušauti laisvės kovotojai.

Tai buvo vienas pirmųjų didelių mūšių Aukštaitijoje. Okupantai ir jų talkininkai pajuto, kokia galinga jėga slepiasi miškuose, kaip narsiai kovoja vyrai dėl laisvės ir nepriklausomybės. Tai buvo pamoka ir partizanams, kurie suprato, jog negalima burtis į didelius būrius. Būtina skirstytis ir kovoti mažesnėmis grupėmis.

Garsas apie laisvės kovotojus, kurie narsiai priešinosi prie Maskoliškio sovietinei armijai, paplito plačiai. Mažas, nuošalus kaimelis, kuris mažai kam buvo žinomas plačiai pagarsėjo.

Vietiniai žmonės išsiskirstė ten, kur rado prieglobstį. Bet juos traukė gimtosios vietos, kuriose gyveno jų tėvai ir seneliai, gimė jie patys. Po kelerių metų naujas trobas pasistatė Pranas Šulskus, Petras Riauba, Zosė Šulskienė, kuri vėliau ištekėjo už Zigmo Genio. Genių šeima ilgiausiai gyveno Maskoliškyje. Ir dabar jų sodyba yra, bet joje niekas nuolat negyvena. Atvažiuoja vaikai vasarą.

Ilgai gyveno Maskoliškyje Vitalijos ir Petro Riaubų šeima. Čia užaugo jų sūnūs Algirdas (jau miręs) ir Jonas. Jie abu tapo uteniškiais. Jonas su šeima ir Algirdo šeima ir dabar gyvena Utenoje. Jų motina Vitalija prieš 6 metus irgi atvažiavo ir apsigyveno Utenoje nusipirkusi butą J. Basanavičiaus gatvėje. Riaubų sodybą Virintos pakrantėje nupirko verslininkas iš Anykščių. Jis plečia valdas, rengia modernią poilsiavietę.

Ištuštėjo ne tik Maskoliškis, bet ir šalia esantys Trakinių, Didžiakaimio (Anykščių r., Kurklių s.), Jaronių, Klabinių, Kalvių (Molėtų r. Alantos s.), Balninkėlių, Zapolės, Vingrių (Molėtų r. Balninkų s.) ir kiti kaimai. Liko tik prisiminimai apie mažą Maskoliškio kaimelį, prigludusį prie Virintos upės, ir narsias partizanų kovas po Antrojo pasaulinio karo.

Algirdas MEILUS